

Kommittémotion

Motion till riksdagen 2016/17:3607

av **Christina Høj Larsen m.fl. (V)**

med anledning av prop. 2016/17:86 En handräkningsbestämmelse i lagen om mottagande av asylsökande m.fl.

1 Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen avslår proposition 2016/17:86 En handräkningsbestämmelse i lagen om mottagande av asylsökande m.fl.

2 Inledning

Den 1 juni 2016 trädde ändringar av rätten till bistånd enligt lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl., förkortat LMA, i kraft. Ändringarna innebär att vuxna personer utan barn som har ett av- eller utvisningsbeslut som har fått laga kraft och där en eventuell tidsfrist för frivillig avresa har löpt ut inte längre har rätt till bistånd med stöd av LMA (prop. 2015/16:146). Regeringen föreslår nu att en handräkningsbestämmelse införs i lagen om mottagande av asylsökande m.fl. Förslaget innebär att Migrationsverket ska kunna begära att Polismyndigheten lämnar den hjälp som behövs för att verkställa ett beslut om att en utlänning som inte längre har rätt till bistånd i form av logi ska lämna sin plats vid anläggningsboendet. Syftet med förslaget är att snabbare avhysa personer från boenden de inte har rätt att stanna kvar i. I dagsläget sker avhysningar från asylboenden på samma vis som övriga avhysningar, dvs. genom en ansökan till Kronofogden, som i sin tur kan begära stöd från polisen.

2.1 Förändringen av LMA har inte fått önskad effekt

Syftet med ändringen av LMA var att öka incitamenten för medverkan i verkställighet i av- och utvisningsärenden, att frigöra boendeplatser, samt att minska statens kostnader för bistånd till utlänningar. I propositionen som föregick lagändringen framgick att av de omkring 10 000 personer som var kvar i mottagningssystemet trots att de hade beslut om avvisning eller utvisning som hade fått laga kraft, var ungefär 4 900 vuxna personer som inte bodde tillsammans med barn under 18 år. Av dessa bodde omkring 1 900

personer i anläggningsboende. Lagförslaget byggde på migrationsöverenskommelsen mellan regeringen och Moderaterna, Centerpartiet, Liberalerna och Kristdemokraterna. Vänsterpartiet står inte bakom överenskommelsen eftersom den utgår från en felaktig verklighetsbeskrivning och innebär att asylrätten undergrävs. Vänsterpartiet är djupt kritiskt till den utveckling av asylpolitiken som regeringen drivit fram, inkluderat denna lagändring.

Vänsterpartiet anser att den som får avslag på sin asylansökan måste respektera beslutet. Beslut om av- och utvisning ska följas. Det är en viktig del av rättsordningen. Likaså att beslut fattas rättssäkert och på korrekta grunder. Att dra in biståndet för de som inte följer dessa beslut kan därmed vid en första anblick anses rimligt. Vänsterpartiet ifrågasatte dock om den lagändringen skulle få de effekter som regeringen eftersträvade. Valet mellan att följa ett av- eller utvisningsbeslut är valet mellan att återvända till den plats man flytt ifrån eller stanna kvar på den plats man flytt till. Även i de fall det saknas grund för asyl flyr människor från hemska och osäkra förhållanden. Att tro att ett indraget bistånd skulle vara nog för att få dessa människor att vilja återvända är naivt. Det finns en hel del dokumenterad erfarenhet om vilken typ av återvändandearbete som fungerar. Inte minst från Svenska Röda Korsets verksamhet. Dessa erfarenheter har regeringen konsekvent ignorerat. Vår bedömning var, när förslaget lades fram, att förändringen i lagen skulle resultera i att allt fler skulle leva som papperslösa i Sverige och att situationen för människor som redan var väldigt utsatta skulle bli ännu svårare. Vissa kostnader minskar i och med att rätten till bistånd och boende försvinner för den aktuella gruppen, men andra kostnader uppstår till följd av deras utsatta levnadssituation. Kostnader som belastar kommuner, ideella organisationer och lokalsamhället.

Vi kan redan nu konstatera att mycket pekar på att vi hade rätt i vår bedömning. Svenska Röda Korset har gjort en nulägesanalys av konsekvenserna av ändringen i LMA så här långt. Även om lagändringen inte varit i kraft under så lång tid är resultaten nedslående och oroväckande. Röda Korset har uppmärksammat en ökad oro och utsatthet bland de personer som berörs av lagändringen och att allt fler asylsökande med avslag har kontaktat dem för att få stöd och hjälp. Omkring 90 procent av de berörda som Röda Korset har haft kontakt med har efterfrågat mat. Drygt 30 procent har uppgivit gravt försämrad hälsa. Det handlar framför allt om personer som inte längre har tillgång till för dem nödvändiga mediciner för att behandla t.ex. cancer, diabetes eller tarmsjukdomar. Över 80 procent av de som Röda Korset mött beskriver att de mår psykiskt dåligt som följd av den situation de befinner sig i.

Rådgivningsbyrån lyfter flera fall där personer avhysts trots att de gjort allt de kunnat för att medverka vid avvisning eller utvisning. Röda Korsets erfarenheter stärker den bilden. Mer än 50 procent av de personer Röda Korset mött uppger att de inte förstår varför rätten till bistånd har upphört och att något skriftligt beslut om att biståndet upphört inte överlämnats. De har inte heller fått information om möjligheten att överklaga. I Röda Korsets rapport går också att läsa om gravida kvinnor som kastas ut på gatan till följd av lagändringen.

Röda Korset beskriver också en ökning av antalet personer som lever utanför samhällets skyddsnät, till följd av lagändringen, och en ökad risk för att denna grupp exploateras genom utnyttjande på arbetsmarknaden, genom prostitution och droghandel. Det innebär en ökad utsatthet för individen, men också stora konsekvenser för samhället i stort.

I november 2016 hade, enligt uppgifter från Migrationsverket, omkring 3 500 personer fått besked om att deras rätt till bistånd enligt LMA har upphört. Av dem hade ett hundratal verkställts till hemland eller annan destination. Regeringens ambition att öka återvändandet har därmed knappats uppfyllts. Åtminstone inte hittills.

Regeringen skriver i proposition 2016/17:86 En handräckningsbestämmelse i lagen om mottagande av asylsökande m.fl. angående förändringen av LMA att ”Frågan om det lämpliga i denna ordning och dess konsekvenser har beaktats i det lagstiftningsärendet.” Det är en bild Vänsterpartiet inte delar. En central kritik mot den ändringen av LMA och flera andra lagändringar inom migrationsområdet som den nuvarande regeringen drivit igenom är att de saknar underbyggda argument och analyser av dess konsekvenser.

En av ambitionerna bakom lagförslaget var också att frigöra boendeplatser i en tid då det rådde brist. Efter den senaste tidens politiska förändringar i Sverige och Europa som delvis drivits fram av den svenska regeringen har antalet människor som söker asyl i Sverige minskat kraftigt. Behovet av lediga platser på asylboenden är därför betydligt mindre i dag och Migrationsverket har börjat säga upp kontrakt. Det gör både att ändringen i LMA är än mindre nödvändig i dag, samt att den nu föreslagna lagändringen om en handräckningsbestämmelse bör ses som mindre angelägen. Sammantaget har ändringen av LMA fått så svåra konsekvenser att regeringen bör lämna förslag om att återgå till den tidigare ordningen. De brister och problem som Röda Korset beskriver måste tas på största allvar och åtgärdas snarast möjligt.

3 Införandet av en handräckningsbestämmelse

Lagförslaget innebär att regelverket för personer som enligt migrationsmyndigheternas beslut ska lämna landet blir annorlunda än för samtliga andra grupper i samhället. Det sänder olyckliga signaler om att asylsökande är en speciell grupp som kräver speciella åtgärder.

Både Lagrådet och Advokatsamfundet lyfter kritik mot lagförslaget utifrån rättssäkerhetsperspektiv. Lagrådet skriver bl.a.: ”Sammanfattningsvis anser Lagrådet att det lämnade förslaget om handräckning av Polismyndigheten när en utlänning ska lämna sitt boende kan ifrågasättas ur rättssäkerhetssynpunkt. Det är uppenbart att en ytterligare bedömning i detta avseende krävs.”

I gällande ordning finns regler till skydd för den enskilde i 16 kap. utsökningsbalken. Flyttas ansvaret för avhysningarna över till Polismyndigheten, finns det inga motsvarande bestämmelser. Polisens beslut går därmed inte att invända mot eller överklaga. Det innefattar inte heller någon motiveringsskyldighet, vilket resulterar i att den som anser att polisens beslut är felaktigt eller oproportionerligt hänvisas till att i efterhand klaga på polisens agerande hos JO.

Regeringen menar att beslutet om indraget bistånd enligt ändringen i LMA går att överklaga och att om domstolen kommer fram till att rätten till bistånd inte ska upphöra har utlänningen rätt att åter få en plats i ett anläggningsboende. Därför innebär ett eventuellt verkställt beslut inte någon irreparabel skada för den enskilde, enligt regeringens bedömning. Mot bakgrund av den utsatthet den berörda gruppen lever under, som bl.a. beskrivits av Röda Korset och att 50 procent av de som avhysts som Röda Korset haft kontakt med inte fått något skriftligt beslut om att biståndet upphört

eller kännedom om att det går att överklaga får regeringens bedömning anses sakna grund.

I regeringens beskrivning av konsekvenserna av lagändringen går det att läsa att den föreslagna ändringen inte kommer att innebära några negativa konsekvenser för kvinnor. Det finns en hel del som talar emot denna slutsats. Sveriges Kristna Råd lyfter i sitt remissvar att de genom sin verksamhet tagit del av berättelser från olika delar av landet som pekar på att kvinnor som har mist rätten till boende till följd av ändringen i LMA befinner sig i en extra sårbar situation, just för att de är kvinnor. Erfarenheter från tidigare arbete med papperslösa kvinnor visar också att de är extra utsatta. De som lever med liten eller ingen kontakt med myndigheter, sjukvården och andra offentliga aktörer utsätts särskilt ofta för sexuellt våld och våld i nära relationer. I många fall får de sin frihet kraftigt inskränkt.

3.1 Ökad belastning av polisen

Polismyndigheten är kritisk mot förslaget, delvis på grund av att det skulle innebära en större arbetsbelastning för myndigheten som redan är under stort tryck. De menar att förslaget inte ligger i linje med vad regeringen aviserat i budgetpropositionen för 2017, att polisens arbetsuppgifter ska renodlas. Polismyndigheten ifrågasätter också regeringens bedömning att behovet av handräckning kommer att bli relativt litet och pekar särskilt på att fler av de förväntade ärendena kommer att utföras i områden utanför storstäderna, vilket medför längre restid för polisen och en större arbetsbelastning. Vänsterpartiet instämmer i Polismyndighetens kritik och ställer sig frågande till att belasta myndigheten ytterligare i detta skede, och dessutom med arbetsuppgifter som det finns goda skäl att låta andra aktörer hantera.

3.2 Förenligheten med svenska konventionsåtaganden

Även frånvaron av beskrivning och analys av vilka skyldigheter Sverige har i förhållande till internationella konventionsåtaganden kritiserats av Lagrådet och Advokatsamfundet. De menar att förslagen kan vara i direkt strid mot Sveriges folkrättsliga konventionsåtaganden. Artikel 8 i Europakonventionen som stadgar rätt till respekt för hem, privatliv, familjeliv, m.m. har inte tagits hänsyn till, enligt dem. Begreppet ”hem” ska tolkas utifrån de faktiska omständigheterna i det enskilda fallet och oberoende av om boendet enligt nationell rätt är tillåten eller inte. Enligt Europadomstolens praxis krävs att varje person som riskerar avhysning har rätt att få prövat om åtgärden är proportionerlig och rimlig i förhållande till ändamålet. Vänsterpartiet instämmer i Lagrådets och Advokatsamfundets analys och menar att det är mycket tveksamt om det föreslagna avlägsnandeförfarandet uppfyller kraven på nödvändighet, rimlighet och proportionalitet.

Vidare menar Advokatsamfundet att en överflyttning av avlägsnandena till polismyndigheten även skulle vara oförenlig med kravet på rättsmedel och rätten att invända mot beslut enligt artikel 6 och artikel 13 i Europakonventionen. Dessa principer handlar om att båda parterna i en process ska ges möjlighet att motsätta sig motpartens argument och kunna ta del av grunderna för argumenten. Sammantaget har detta lagförslag så många brister att Vänsterpartiet inte kan ställa sig bakom det. Riksdagen

bör avslå proposition 2016/17:86 En handräckningsbestämmelse i lagen om mottagande av asylsökande m.fl. Detta bör riksdagen besluta.

Christina Høj Larsen (V)

Ulla Andersson (V)

Wiwi-Anne Johansson (V)

Daniel Sestrajcic (V)

Ali Esbati (V)

Daniel Riazat (V)